

Πρόλογος

Συμπληρώθηκαν ήδη 100 χρόνια από το αιματηρό συλλαλητήριο της 9^{ης} Δεκεμβρίου 1923, κι όμως επικρατεί απόλυτη σιωπή για την επέτειο των δραματικών εκείνων γεγονότων, όχι μόνον από την ακαδημαϊκή κοινότητα αλλά, περιέργως, και από ιστορικούς και ιστοριοδίφες εκλαϊκευτικών κειμένων και άρθρων. Είναι χαρακτηριστικό πιστεύω, ότι μια αναζήτηση του όρου «*συλλαλητήριο της 9^{ης} Δεκεμβρίου 1923*» στην μηχανή αναζήτησης της Google (12.2.2024 η τελευταία μου σχετική αναζήτηση) αποδίδει μόλις 2 αποτελέσματα που επίσης δεν παρέχουν αναλυτικά στοιχεία για το αιματηρό γεγονός. Το ένα αποτέλεσμα προέρχεται από τα αναλυτικά περιεχόμενα της μελέτης μου για τα *Δημοκρατικά Τάγματα* που εκδόθηκε το 2019.

Εντούτοις αυτό το συλλαλητήριο, δεν υπήρξε μόνον ένα γνήσιο λαϊκό ξέσπασμα, αλλά αποτέλεσε κομβικό γεγονός στην ελληνική πολιτική και πολιτειακή ιστορία του Μεσοπολέμου, καθώς παρήγαγε σοβαρές βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις για την τύχη της Βασιλείας στην Ελλάδα. Δεν είναι τυχαίο ότι μνημονεύεται σε όλες τις γενικές ιστορίες έστω ως απλή αναφορά, αλλά τελικά επισκιάζεται από τα καταγιστικά γεγονότα με το pronunciamiento του στρατού την ημέρα που γνωστοποιήθηκαν τα εκλογικά αποτελέσματα και την φυγή του Βασιλιά. Το συλλαλητήριο της 9^{ης} Δεκεμβρίου αποτέλεσε έναν ακόμη κρίκο στην μακρά εικοσιπενταετή αλυσίδα του Εθνικού Διχασμού, ένα δραματικό στιγμιότυπο της εσωτερικής πολιτικής αντίθεσης της Ελλάδας του Μεσοπολέμου.

Καθώς ερευνούσα για την συγγραφή της μελέτης μου για τα Δημοκρατικά Τάγματα πριν λίγα χρόνια, διασταυρώνοντας ορισμένα στοιχεία ανακάλυψα ότι οι λίγες πληροφορίες πού παρέχονται από τούς ιστορικούς της περιόδου, εκτός από ελλειπείς είναι και λανθασμένες, καθώς στην ουσία δεν είναι παρά μια ηχολαλία του ανακοινωθέντος του Α' Σώματος Στρατού που δόθηκε στη δημοσιότητα την επομένη των γεγονότων. Το ανακοινωθέν όμως εκτός ότι ήταν σαφώς υπό

την επιρροή του βενιζελικού υποστράτηγου Παπαθανασίου, ήταν και πρακτικά αδύνατον να συμπεριλάβει πληροφορίες οι οποίες είδαν το φως της δημοσιότητας είτε την ίδια ημέρα είτε τις επόμενες, όπως θάνατοι όσων νοσηλεύονταν σε κρίσιμη κατάσταση, πορίσματα των ανακρίσεων κτλ.

Ο προβληματισμός μου τότε ξεκίνησε από τον περίφημο αντιβενιζελικό μπράβο Σοφό. Η ανακοίνωση του Α΄ Σώματος Στρατού αναφέρει ότι αυτός ήταν πού πυροβόλησε πρώτος, πριν ακόμη ξεκινήσουν τα επεισόδια. Ο πρωθυπουργός Γονατάς στα απομνημονεύματά του υποστηρίζει ότι τον είδε να πυροβολεί. Τυχαία όμως εγώ είδα ότι ο Σοφός συνελήφθη μεν, αλλά αφέθηκε ελεύθερος την επομένη, καθώς οι Αρχές δεν βρήκαν κανένα ενοχοποιητικό στοιχείο εις βάρος του, ενώ ο ίδιος απέδειξε ότι δεν οπλοφορούσε! Άλλο κλασσικό λάθος όλων χωρίς εξαίρεση των σχετικών αναφορών της βιβλιογραφίας που αναφέρονται στο γεγονός και έλαβα υπόψιν μου, είναι ότι αναφέρουν οκτώ νεκρούς (όσοι δηλαδή σημειώνονται στην σχετική ανακοίνωση του Α΄ Σώματος Στρατού), αλλά αυτοί ήταν τελικά 15 με 17. Δεν ξέρω αν αυτό για κάποιους μοιάζει λεπτομέρεια, αλλά η εργασία μου νομίζω ότι θα δείξει ότι το ζήτημα δεν είναι αριθμών αλλά ουσίας

Με την παρούσα μελέτη προσπαθώ να αποκαταστήσω την αλήθεια για το συλλαλητήριο της 9^{ης} Δεκεμβρίου 1923, στον βαθμό βέβαια που αυτό είναι εφικτό λόγω της πληθώρας των αλληλοσυγκρουόμενων στοιχείων και ενδείξεων. Συνέλλεξα με επιμονή όλα τα διαθέσιμα στοιχεία και μαρτυρίες που δημοσιεύτηκαν στον ημερήσιο Τύπο, τα διασταύρωσα και προσπάθησα να δημιουργήσω ένα στέρεο και αξιόπιστο ιστοριογραφικό αφήγημα για τα ταραχώδη γεγονότα της ημέρα εκείνης. Αναμφίβολα υπάρχει και η πρόσθετη δυσκολία ότι είχε απαγορευτεί η κυκλοφορία των περισσότερων αντιβενιζελικών εφημερίδων, ενώ και όσες κυκλοφορούσαν είχαν σαφείς περιορισμούς στην έκφρασή τους. Γενικά η πληροφόρηση που προέρχεται από τον Τύπο, βενιζελικό και αντιβενιζελικό, επηρεάζεται από τα πολιτικά πάθη της εποχής που ήταν ιδιαίτερα οξυμμένα, οπότε χρειάζεται προσοχή στην επιλογή και αξιοποίησή τους.

Ο σκοπός μου δεν είναι να παρουσιάσω μόνο την αντιβενιζελική οπτική του γεγονότος που έχει μείνει αθέατη ως τώρα στη βιβλιογραφία,

αλλά να προσφέρω μια συνολική ερμηνεία και να εξιχνιάσω στον βαθμό που αυτό είναι εφικτό τι πραγματικά συνέβη. Το κεντρικό γεγονός του συλλαλητηρίου πλαισιώνεται από το πολιτειακό φόντο της εποχής και το αποτυχημένο κίνημα Γαργαλίδη – Λεοναρδόπουλου ώστε να γίνει αντιληπτή η αλληλουχία των δραματικών γεγονότων υπό ένα αντιβενιζελικό πρίσμα θεώρησης, ενώ η ενότητα κλείνει με την τελική αποχώρηση του Γεώργιου Β΄ από την Ελλάδα, μετά το pronunciamiento του *Στρατιωτικού Συνδέσμου* την επομένη των εκλογών.